

Помаза-Пономаренко А.Л., к.держ.упр., НУЦЗУ, м. Харків

*Pomaza-Ponomarenko A., PhD in Public Administration, Scientific,
National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv*

ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ

APPROACHES TO IMPROVING THE EFFICIENCY OF THE STATE REGULATION OF ENERGY SECURITY OF REGIONS

У статті визначено концептуальні засади підвищення ефективності державного регулювання енергетичною безпекою регіонів, яку розглянуто з позиції забезпечення, насамперед, її системності. Обґрунтовується, що основною умовою гарантування та підтримки такої безпеки на регіональному рівні є соціально-економічна стійкість, інноваційність розвитку України, а також інституційна згуртованість суб'єктів й об'єктів у сфері енергетичної безпеки.

Ключові слова: державне регулювання, система, енергетична безпека, напрямки підвищення, ефективність.

Conceptual frameworks of effectiveness growth of state regulation of an energy security of regions are defined in the article. The author considers this security from the point of view of its systematic. It is substantiated that the energy security in regional level basic condition on social and economic stability, an innovative phase of the Ukraine's development and institutional coherence of subjects and objects in the sphere of energy security.

Keywords: state regulation, system, energy security, directions of improving, efficiency.

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток регіону в значній мірі залежить від рівня енергобезпеки і розвитку енергетичної інфраструктури, що визначають потенціал і динаміку вирішення державою найважливіших проблем енергозабезпечення потреб населення, і виробничого сектора. Разом з тим, наразі основні виробничі фонди енергетичної інфраструктури в більш ніж 60% регіонів України є морально застарілими і фізично зношеними. Щодо регіонів з високою вартістю енергоресурсів, то технічний стан їх енергетичної інфраструктури є передкризовим або кризовим. Усе це вказує на важливість здійснення дослідження державноуправлінських аспектів забезпечення ефективного розвитку енергетичної сфери України та її безпеки.

Аналіз досліджень і публікацій. Серед українських учених, які приділили увагу розв'язанню проблем державної політики у сфері безпеки, зокрема енергетичної, можна виділити наукові розвідки Л. Антонової, В. Бакуменка, М. Гончаренко, Г. Груби, А. Дегтяра, Г. Дзяни, С. Домбровської, І. Драгана, В. Євдокімова, А. Колесніченко, С. Майстро,

А. Мерзляк, О. Стоян, Б. Слупського та ін. Разом із тим, продовжують зберігати науково-теоретичну та практичну актуальність питання визначення дієвого інструментарію та підходів до підвищення ефективності державної політики крізь призму забезпечення енергетичної безпеки регіональних соціально-економічних систем України.

Постановка завдання. Отже, метою цієї статті є аналіз й уточнення підходів до підвищення ефективності державного регулювання енергетичної безпеки регіональних соціально-економічних систем України.

Виклад основного матеріалу. Актуальність розробки й удосконалення методів і моделей дослідження енергетичної безпеки регіональних соціально-економічних систем обумовлює ряд причин, а саме:

- зростаюча регіоналізація економіки, що призвела до порушення між-територіальних пропорцій соціально-економічного розвитку регіонів і появи депресивних територій. Ця обставина негативно вплинуло на сталий розвиток навіть економічно розвинених регіонів, оскільки, стаючи донорами, вони тим самим збільшують імовірність ризику виникнення загроз енергетичній безпеці;

- ослаблення міжрегіональних зв'язків, особливо виробничих, руйнування системи міжрегіонального поділу праці;

- посилення сепаратистських тенденцій і руйнування адміністративної системи управління деяких регіонів, що неминуче зумовило збільшення загроз енергетичній безпеці;

- реформування електроенергетичної галузі й адміністративна реформа зумовили зміщення прав і відповідальності за сталий стан економіки регіонів у бік регіональних органів влади, що змусило по-іншому вирішувати проблему відповідальності в забезпеченні енергетичної безпеки [1].

Зважаючи на це, нагальним питанням для регіонів є необхідність формування дієвої й адекватної системи державного регулювання енергетичної безпеки (СДРЕБ) з урахуванням особливостей їх сталого розвитку і специфіки об'єктів державного управління. Сучасний рівень її науково-теоретичної розробленості наразі є неповним. Тому вважаємо, що аналіз і процес розробки СДРЕБ регіонів можливий на основі системного підходу. Він охоплює методологію дослідження об'єктів як системи, що обумовлено, насамперед, наявністю основних системоутворюючих властивостей, а саме:

- цілісністю, що відображає функціональну й організаційну завершеність системи;

- внутрішньою системністю структурних елементів, які виступають у вигляді підсистем;

- взаємозалежністю системи і зовнішнього середовища, що включає «вхід» у систему, її зв'язок із зовнішнім середовищем, зворотний зв'язок і «вихід» з системи;

- структурністю (сукупності взаємопов'язаних компонентів, що забезпечують процес впливу суб'єкта на об'єкт державного управління, коригування вхідних і вихідних параметрів, а також досягнення цілей).

Найважливішими елементами СДРЕБ на регіональному рівні є її динамічні складові, зокрема внутрішня організація, їх функціональність, упорядкованість взаємодії, що, у результаті, визначає цілісність усієї цієї системи.

Отже, СДРЕБ повинна відзначатися динамічними властивостями, які відображають потенційну можливість зміни властивостей системи в цілому.

Виходячи з принципів побудови складних систем (структурності, ієрархічності та керованості) [3], формування СДРЕБ на регіональному рівні необхідно починати з виділення суб'єкта державного управління, побудови його організаційної структури за допомогою відображення сукупності елементів і зв'язків, а також побудови ієрархії, що вказує на багатоаспектність державного управління і впорядкованість взаємовідносин – від вищого рівня до нижчого. Однак при ієрархічній структурі системи державного управління відбувається децентралізація управління, причому підсистеми й елементи нижнього рівня управління відрізняються найбільшою швидкістю реагування, а значить швидкістю переробки інформації, що надходить від об'єкта управління, отримуючи у своє розпорядження право прийняття рішень, і певну автономність відносно один одного. У разі ж розростання ієрархічної структури виникають протиріччя між цілим і приватним, що обумовлює необхідність установаження оптимальних заходів централізації і децентралізації розподілу функцій і завдань між ієрархічними рівнями системи [там само].

Різні соціально-економічні можливості регіонів, обумовлені їх історичним походженням, а також мозаїчністю природно-географічних, соціальних, економічних, політичних, культурних та інших засад і сфер життя населення, зумовлюють формування іншої (у порівнянні зі стихійною регіоналізацією або жорстким централізмом) стратегічної моделі державного управління регіональною й енергетичною безпекою, як системи забезпечення сталого розвитку.

Аналіз концептуальних основ, діючих сьогодні в Україні із забезпечення економічної безпеки, показує, що вони переважно орієнтовані на інвестиційну стадію розвитку галузей, сфері і секторів економіки, і, відповідно, зміна структури пріоритетних економічних інтересів зумовлює необхідність перегляду концептуальних основ економічної безпеки. Логіка зміни полягає в тому, що на інноваційній стадії перетворення технологічного базису протікають прискорено.

З огляду на це вважаємо, що при концептуальній розробці інформаційної системи забезпечення енергетичної безпеки доцільно використовувати такі підходи:

- кібернетичний підхід (у частині формування «вузлів» зв'язку);
- підхід системного відтворення (у частині інструментальної підтримки функціонування механізму державного управління енергетичною безпекою);
- організаційно-інституційний (у частині вдосконалення організаційної будови керуючої системи у сфері енергетичної безпеки. Аналіз світових

практик державного управління енергетичною безпекою [1], дозволив стверджувати, що доцільним є уведення на рівні центральних органів виконавчої влади такої державно-громадської структури, як Генеральне управління безпекою й енергоефективністю).

Застосування зазначених підходів дозволить здійснити виважений і коригуючий вплив на динаміку галузевої структури вітчизняної економіки, зберігаючи при цьому властивості енергетичної безпеки, і трансформуючи її систему протекціонізму при зміні характеру зовнішніх і внутрішніх загроз.

Таким чином, під управлінням енергетичною безпекою регіональних соціально-економічних систем варто розуміти *процес*:

– по-перше – їх упорядкування, що відображає багатовимірний діалектичний тип відносин між ієрархічними суб'єкт-об'єктами і суб'єкт-суб'єктами підсистемами;

– по-друге – впливу з метою подолання загроз безпечному розвитку цих систем, а також запобігання виникненню зовнішніх і внутрішніх збурень у них, які здатні порушити поточне функціонування цих систем або її розвиток;

– по-третє – консолідації наявних цілей операцій і ресурсів.

Зважаючи на це, можемо наполягати на такому: державне управління енергетичною безпекою регіональних соціально-економічних систем передбачає, що методологія його формування повинна спиратися на міждисциплінарну основу – інтегровану сукупність не тільки системного, організаційно-інституційного підходу, а й ресурсно-процесного. Ресурсно-процесний підхід дозволяє представити результат державного управління енергетичною безпекою регіональних соціально-економічних систем у декомпованому вигляді, тобто як сукупність різних типів ресурсів, кожен з яких може бути використаний різними способами для досягнення безпечного розвитку енергетичної сфери. Власне кажучи, цей підхід дає змогу розглядати її розвиток і ресурсне забезпечення в єдиному комплексі. Основу ефективного функціонування такої сфери в контексті забезпечення системи безпеки становить таке:

1) управління стратегічними пріоритетами розвитку цієї сфери (до яких слід віднести стратегічну стабільність, економічне зростання, науку, технології, освіту, культуру, охорону здоров'я, енергоефективність, підвищення якості життя тощо);

2) стабільність СДРЕБ і контроль ключових активів розвитку (людського капіталу, нормативних і матеріальних активів, процесів тощо);

3) безперервний моніторинг та аналіз наявних і потенційних загроз енергетичної безпеки регіону;

4) обґрунтування та проведення попереджувальних заходів у сфері забезпечення енергетичної безпеки регіональних соціально-економічних систем.

Висновки. Отже, енергетичну безпеку регіональних соціально-економічних систем забезпечують сукупність правових, організаційно-

інституційних, ресурсо-економічних та інших умов і факторів. Державне управління енергетичною безпекою розвитку регіонів має, насамперед, урахувати безпековий соціально-економічний фактор, можливість підвищення ефективності управління системою безпеки розвитку регіону за рахунок стимулювання державо-суспільної відповідальності та згуртованості, усвідомлення суб'єктами соціально-економічних систем своєї ролі в економічних відносинах суспільства і забезпечення балансу інтересів при досягненні загальних цілей енергетичної безпеки. Зважаючи на це, визначено підходи до підвищення ефективності державного регулювання енергетичною безпекою України – системний, кібернетичний, організаційно-інституційний і ресурсо-процесний.

Список використаних джерел

1. Главное управление безопасности и энергетической эффективности [Электронный ресурс] // Министерство экономики и инфраструктуры Республики Молдова. – Режим доступа: <http://www.mec.gov.md/ru/content/glavnoe-upravlenie-bezopasnosti-i-energeticheskoy-effektivnosti>.

2. Ковальчук В.Г. Державне управління соціально-економічним розвитком регіону : монографія / В.Г. Ковальчук. – Х. : Золоті сторінки, 2013. – 296 с.

3. Owen H. State and administrative management / H. Owen – [second edition]. – London: MacMillan Press Limited, 1998. – 492 p.

References

1. "General Directorate of Security and Energy Efficiency." *Ministry of Economy and Infrastructure of the Republic of Moldova*, 2017, Web. 07 Sept. 2017 <www.mec.gov.md/ru/content/glavnoe-upravlenie-bezopasnosti-i-energeticheskoy-effektivnosti>.

2. Koval`chuk, V.G. *State administration of social and economic development of the region [Dergavne upravlinnja social`no-ekonomichnym rozvytkom regionu]*. Kharkiv: Zoloti storinky, 2013. Print.

3. Owen H. *State and administrative management*. London: MacMillan Press Limited, 1998. Print.